

მეცნიერება

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
მპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრეთ იყოს სიბარული ცთა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლკ. 15—4.
მოველით ჩემდა ყოველნი მამურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენოთ თქვენ. მათ. 11—28.

№ 12

1883—1905

30 ივნისი

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

სალიბერატორი განყოფილება: საქართველოს ეკლესია და სამღვდლოება უწინ და ესლა. — იმერეთის ეპარქიის სამღვდლოების დეპუტატთა მე-45 კრება ქ. ქუთაისში 16 მარტს, დამსწრესი, დღევანდელი საკრებოებანი. — უარის თქმა თანამდებობაზე. — რა ბედი მოეღოს პრესას? — ეურნალ-გაზეთებიდან. — ახალი ამბები და შენიშვნები.

სწავლა და მიცნობაჲ ქრისტიანობის სარწმუნოებას და კათოლიკეობაჲ: ენება უფლისა ჩვენისა სსო ქრისტესი, მღ. პ. კაპანაძისა. — განცხადება.

საქართველოს ეკლესია და სამღვდლოება უწინ და ესლა.

(გაგრძელება*)

სამღვდლოება იყო აღმზრდელი სამეფო ოჯახის შვილთა, დარბაზის ერთა, თავადთა და გლეხთა. ამიტომ მეფენი, თავადაზნაურნი და გლეხნი ღრმად მორწმუნე ქრისტიანე იყვნენ, ქრისტიანობისათვის თავდადებულნი, ბევრი მათგანი ეწამა და დაიტანჯა სამშობლოს გულისთვის: წმ. მეფე მირდატი (408 წ.)

წმ. მეფე ვახტანგი (499 წ.) წმ. ესტატე, წმ. რაფელნი, წმ. არჩილი, წმ. შუშანა, წმ. აშოთი, წმ. შალვა ახალციხელი, მთწ. დიმიტრი თავდადებული, წმ. ანა დედოფალი, წმ. იოთამ ზედგინიძე, წმ. ლუარსაბი I, წმ. სიმონი, წმ. ლუარსაბი II, წმ. თევდორე იყალთოელი, წმ. დოსითეოს ტფილელი ო სხ. მათ ხსენებას არ იფიწყებს ქარველი ერთი. — ამნაირად, სამღვდლოების მეოხებით საქართველოს ეკლესია გარდაიქცა ქართველთა ეროვნების ბურჯად, რომლის მუღმივი მცველი და თავგამოდებული მზარველი-მქადაგებელი შინ და გარეთ სამღვდლო-

* იხ. „მწყემსი“ № 11, 1905 წ.

ება იყო უკანასკნელ დრომდე: მან შეიმუშავა და დღემდე შეინარჩუნა ქართველ ერის მდიდარი სამშობლო ენა, მიწა-წყალი, საკუთარი ენაობა და საეროენო ელფორა. ქართველი ერი კარგად ჰხედავდა სამღვდლოების ქირიანბულობასა და ამავს, და მადლიანად უზღიდა სამაგიეროს: ყველა მოწაფურსა ღ ტაძრებს უხვად სწირავდა მდიდარ მამულ-დედულსა — მთა-ბარსა, სახან-სათესსა, საძოვარსა, წისკილეებსა, ვენახებსა, ივარაკებსა, მთელ სოფლებსა ღ ციხე-სიმაგრეებსა. იი ამ შეწირულებათა შემოსავლით სახროდებდა სამღვდლოება ღ ტაძრებიც ინახებოდნენ: ეხლანდელით მიძიდ ტვირთად არ აწევა კისერზედ ქართველ ერს სამღვდლოების და ეკლესიების შენახვა. პირიქით, ეკლესიების მოქარბებულს ქონებას სამღვდლოება ახმარებდა ობოლ-ჭკრივთა, გლახაკთა გამოზრდასა ღ ნუგეშის ცემასა, ჰმართავდა სნულთათვის ქსენონებსა, აშენებდა და განავებდა ყრმათა სასწავლო სახლებსა და სხ. სამღვდლოება იყო მფარველი ყოველნარი ხელოვნებისა: საუკეთესო მასწავლებლენი მოძღვარნი და აღმზრდელნი, ხუროთ მოძღვარნი, მხატვარნი, მწერალ-მწიგნობარნი, მომღერალ-მგალობელნი, დურგალ-ხარატნი, კლატოხნი, მკრელ-მკერვალნი, მხენელ-მთესველნი, რკინა-ოქროს მკედელნი, ზარქარნი, საწერ ტყავის მკეთებელნი, წიგნთა მკაზმეანი და სხ.—ყველა ამ და სხ. ხელოსნობას ოსტატნი და საუკეთესო წარმომადგენლენი თვით სამღვდლონი იყვნენ. ამიტომ ჩვენს დიდს მონასტრებში გამართული იყო — სადურგლო-სახარატო, სამქედლო, სამკერვალო, სამხატვრო-სამწერლო და სხ. სახლები, სადაც ყველა ხელოსანი ბერი თავის ხელობას ასწავლიდა ქართველს ახალგაზრდობასა. ამავდროს არც სამღვდლოება დიდის გულმოდგინებით ასრულებდა თავის მოვალეობასა და საუკეთესო მკითხველობას, მწირველ-მლოცველობასა და გლობას დიდი ფასი ედო საქართველოში; თვითოველი სამღვდლო პირი ცდილობდა ღირსი შექნლიყო თავის საქმეში და კარგათ დახელოვნებულიყო სამშობლოს წმინდა სამსახურისათვის. თავდა-აზნაურთა საგვარეულონი და სოფლის საზოგადოებანი, მღვდელმთავარნი ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ და ეცილებოდნენ — ვის უფრო უკეთესი ნასწავლი სამღვდლო პირი ჰყოლოდა თავის ეკლესიაში მწირველ-მლოცველად. ყველა საგვარეულო ზრუნავდა თავის წარმომადგენელი აღეზარდა კარ-

გის ოსტატის ხელში და საკუთარი მლოცველ-მადგერებელი ჰყოლოდა საყდარში. ამიტომ ყველა ახალგაზდა მოსწავლე ბეჯითად შრომობდა, დღე-ღამეს სწავლაში ატარებდა და ამ შრომის უაღვლეობა, ამხნევება იმედი საპატიო იერარქიული ხარისხის მიღებისა. ამიტომ კათალიკოზებსა და მღვდელმთავრებს უფრო მეფესა და თავდა-აზნაურთა შემძლე გვართავან ირჩევდენ ხოლმე. სამღვდლოებამ შექმნა განსაკუთრებული საგალობელთა სხ. და სხვა კილოები, სახარების წაკითხვისა, სამოციქულოის, საწინასწარმეტყველოის, დასდებლისა, წარდგომებისა, პარაკლისის ლოცვისა, აამაღლებლებისა და სხ. ამ ოცდა-ხუთის წლის წინად მოსკოვის აკადემიაში აღდგომის დღეს სახარება წაკითხეს სხვა და სხვა ენებზედ — სლავიანურათ, ბერძნულად, ლათინურად, სერბულ-ბოლოგარულად, გერმანულად და ქართულად. ბოლოს სიტყვა ჩამოვარდა პროფესორ-სტუდენტთა შორის, თუ რომელს ენაზედ უფრო სასიამოვნო მოსასმენი იყო სახარების კითხვა, ღ ყველამ ერთმანდ მოიწონა ქართულად წაკითხვის კილო. ამის შემდეგ რაღათ უნდა გვიკვირდეს, თუ ქართულის დიადის კულტურის შემქნელი და მფარველი უმთავრესად სამღვდლოება იყო და ამიტომ ისე საყვარელი და პატივცემული იყო ყველგან საქართველოში? რაღად უნდა გვიკვირდეს, თუ ესრეთ სახელოვანმა სამღვდლოებამ უაღრეს მწვერვალამდე აღაფრთოვანა საქართველოში სარწმუნოებრივი გრძნობა და საუკუნეთა განმავლობაში სახელოვანდ აბრძოლა ქართველობა ველურ მტრებთან? რაღად უნდა გვიკვირდეს, თუ სახელოვანმა მღვდელმთავრებმა და სამღვდლოებამ აღზარდეს სახელოვანი მღვდნი, დელოფანნი და მამულის-შვილნი, რომელთაც აღიდეს თავისი სამშობლო და თავი შესწირეს ქართველთა საეროენო სოცოცხლესა? განა ათი საუკუნის განმავლობაში ქართველი ერი არ იყო ერთად-ერთი თავგამოდებული მფარველი მკირე-აზიის ქრისტიანეთა, ერთად-ერთი შეუპოვარი მოპირდაპირე მოსისხლე სპარსეთისა, ოსმალეთისა და დაღისტანისა? ახლა დროა ვიკითხოთ — რა იდუმალი ძალა ამოქმედებდა სამღვდლოებსა ასე სასიქადულად? — რა თქმა უნდა, სამღვდლოების თვით-მოქმედების სურვილის ჩამდგმელი იყო საკუთარი კათალიკოზი და თავისუფლება ეკლესიისა. წარსული საუკუნის დამდგეს რომ ისტორიის მანქანებამ ქართველთა

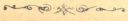
პოლიტიკური თვითარსებობა შეაყენა, იმ სავალალო დროს, მართალია, სამღვდლოება ისევ ძლიერი იყო, კიდევ დიდხანს შეეძლო სიოცხლე, მაგრამ ისევ ისტორიის მანქანებამ სძლო ტ დასაუსტა. 1801 წ. საქართველოში იჯდა კათალიკოზი ანტონი II, მეფე ერეკლეს ძე. იმ დროსვე განაგებდნენ თავისს სამწყსოს მღვდელთმთავარნი—მცხეთისა, თბილისისა, ბოდბისა, რუსთველი, ალავერდელი, წილკნელი, სამთავნელი, უბნელი, მროველი, ნიკოზელი, ნინოწმიდელი, ხარქაშნელი, ახტალელი, ცაგერელი, გენათელი, ნიკორწმიდელი, ქუარდიდელი, ცაგერელი, ხონელი, ჯუმათელი, შემოქმედელი და სხ. ქართველი ერი ყოველ უქმედღესასწაულს ღღებში იხმენდა მღვდელთმთავართა აზრით სავსე ქადაგებასა, მათ მადლით მოსილს წირვა-ლოცვისა და ერიც ავი ძლიერი იყო სულიერადაც. ივინი, მღვდელთმთავარნი კათალიკოზიანათ საქმარისს შემოსავალს იღებდნენ, თავისთვის კმაყოფით სცხოვრებდნენ და არავის დახმარებას არ საქიროებდნენ.

იმ დროს კათალიკოზს შემოსდიოდა წელიწადში: 1,800 მან., 1,700 კოდი პური, 225 საბალნე ღვინო. ალავერდს შემოსდიოდა წელიწადში: 1700 მ. 1040 კოდი პური, 170 საბალნე ღვინო და სხ. ეს ცნობები ახალმა მთავრობამ მოსთხოვა სამღვდლოებასა და, რა თქმა უნდა, ნაკლებია ნაჩვენები. 1815 წ. მცხეთის სვეტიცხოვლის შემოსავალი იყო: 4550 მან. 63 კაბ., 1906 კოდი პური, 520 კოდი ქერი, 534 საბალნე ღვინო და სხ.

კათალიკოზი და მღვდელთმთავარნი რომ ჩვეულებრივ განაგებდნენ თავის სამწყსოს და ეკლესიას, ამ დროს გარუსებული ციციშვილი ჩვერია ზთ საქმეში—„ლიაკენები თხასავით კიკინებენ საყდრებშია და რუსულის გალობის მსგავსად მოაწყეთ ეს საქმეო...“ ამა და ამ ადგილზე ჩემს დაუკითხავად ათივენი დანიშნოთ, თორემ იმპერატორს მოვახსენებო“, და სხ.

ციციშვილი სახელოვნად იმარჯვებდა საეკლესიო საქმეებში და მისის მოხერხებით ნელ-ნელა დაიხურა სამღვდელთმთავრო კათედრები. საუკუნეთა განმავლობაში მეფეთა და თავად-აზნაურთაგან შეწირულნი ოქრო-ვერცხლის მრავალი საგანძური ამოიტანეს ტფილისში და ნაწილ-ნაწილად დაყიდეს აზარო ვაჭრობით (ტორგით). დაიხურა 2 სტამბა, არი სემინარია, მონასტრები, სასწავლებლები, სა-

დაც სამშობლო ენაზედ ასწავლიდნენ—ლეთის-მეტყველებას, ფილოსოფიას, ისტორიას, რიტორიკას, გეოგრაფიას, ანგარიშს და სხ. საუკეთესო სამღვდლო პირები რუსეთისკენ გაისტუმრეს, მღვდელთმთავრებც რამდენიმე კით გაგზავნეს. მთელი სამღვდლოება შეძრწუნდა. თვით მშვიდი და კეთილი კათალიკოზი ანტონი II განზორბულ ექმნა თავის შეტკობილ სამწყსოვან და თექვსმეტის წლის შემდეგ დალია ვნებული სული ნიეგვოროდში. დაინიშნა ექსარხოსად რუსთაგანი თეოფილაქტე*) და მწყრივ-მწყრივად გამოეპართნენ რუსის მოხელეებიც სასულიერო გამგეობისათვის...

*) ჰირველი ექსარხოსი რუსთაგან, რომელიც საქართველოში დაიხიზნა, იყო თეოფილაქტე (რუსთაგანი). ეს მღვდელთმთავარი ძღაერ განათლებული და მჭკვერმე-ტყველი კაცა იყო. ერთ დროს აგი ჰეტეროდოქსად იცნა ოთხ საათის განმავლობაში იყო გამოსტუმრებული ნაენი ნოვგოროდში, მაგრამ რამდენიმე წლის შემდეგ სინოდამ ექსარხოსად გამოსტუმრა საქართველოსკენ. საქართველოში მთავიდა 1818 წ. და უკვლას აკრძალა თავისი მამართულება. ქუთათელი—გენათელი 1820 წ. რუსეთში გადასახდა. ქუთათელი სურამში გარდაიცვალა და ხანურის ეკლესიაში დამარხეს. ზოგიერთნი სასულიერო ჰარნი თვალისის გუბერნიადამც გაისტუმრა, მაგრამ თვითონაც მალე გარდაიცვალა კახეთში რევიზიის დროს და ბოდბეში დასაფლავდა. თეოფილაქტეს შემდეგ თერთმეტი ექსარხოსი იყო უკვლას რუსთაგანი. ეს ღა როგორც ისმის ინაშნება მთავარ-ეპისკოპოსი ანტონი ვოლინის ეპარქიის ეპისკოპოსი, რომლის ადგილზე ექსარხოსი ალექსი გილაყავთ. ანტონი გვარად (ხრამოვიცა) განათლებული კაცა და ახალგაზრდა. ის დიდხანს მსახურებდა მისკოვანს და უახანის აკადემიის რექტორად. ჰირველად ეპისკოპოსად დანიშნეს უფიშის ეპარქიაში და იქიდან გადაიყვანეს ვოლინის ეპარქიაში.

ჩინათვის ეპარქიის სამღვდლოების დავუბარბ-
თა 80-45 ქანაბა ქ. მუთაისნი 16—22 მარტს.

(გაკრძეკუა*)

22 მარტს ცხრა საათზე გაიხსნა თუ არა სხდომა თავსმჯდომარემ მოახსენა კრებას შემდეგი სიტყვა: „კრებას მოესხენება კარგად, რომ არა ერთჯერ აღუძრავს კითხვა წინა კრებებზე სამღვდლოების თავისთვის ორგანოს დაარსების შესახებ. თუ როდისმე იყო საჭირო სამღვდლოებისათვის საკუთარი ორგანო დღეს ამისთანა ორგანოს არსებობა დიდი მიუცოლებელ საჭიროებას შეადგენს. მოვეხსენებით კარგად, რომ დღეს სამღვდლოების ღანძღვა-გინება ზოგიერთ რედაქციებს რალაქა საქებრად მიანათ და ის არის უნედურობა, რომ რა პასუხიკ უნდა გასცეთ მათ, არ დაგიბეჭდვენ. მე მოველაპარაკე დეკ. დავით ღამბაშიძეს, რომ დავთმო მისი ორგანო «მწყემსი» სამღვდლოებისათვის. მას ამ წინადადების ასრულებისათვის უარი არ უთქვამს. დღეს დეკ. ღამბაშიძეც აქ იმყოფება და ვგონებ, თუ თქვენც ისურვებთ, ვაღმოგვეყენს თავის ორგანოს სტამბით. მე დარწმუნებული ვარ სამღვდლოება უმჯობესად(!) ზ უფრო ადვილად წაუძღვება საქმეს; ამასთან საკუთარს ორგანოს და სტამბას დიდი დახმარება შეუძლია სამღვდლოებისათვის“.

თავსმჯდომარის წინადადება მთელმა კრებამ მიიღო და სთხოვეს დეკ. დ. ღამბაშიძეს სამღვდლოებისათვის გარდაეცა თავისი ორგანო სტამბით, რომლისთვის მთელი კრება მზად იყო დიდი მადლობა გამოეცხადებოდა მისთვის.

დეკ. დ. ღამბაშიძე. „დარწმუნებული უნდა ბრძანდებოდეთ, პატიცემულნიო მამანო დეპუტატნიო, რომ როცა ჩვენ 1883 წელში პირველად ორგანოს დაარსება განვიზრახეთ, ჩვენი მიზანი მხოლოდ ის იყო, რომ ჩვენის ორგანოთი დახმარება გაგვეწია ჩვენ თანამოქმეთაოვის და ქართველ საზოგადოებაში გავვევრკელებინა სალიტერატურო და ზნობით ქრისტიანული სწავლა-მეცნიერება. დღიდან ორგანოს დაარსებისა დღემდის არაფერი არ დაგვიზოგავს, რომ ჩვენის გამოცემით შეძლებისა დავგარდ დახმარება გაგვეწია ყველასათვის. პირველ მეთაურ წერილში ჩვენ ვწერდით სხვათა შორის: მრავალი

მიზეზები, რომელნიც ხალხის წარმატების და წინ წასვლის საქმეს ხელს უშლიან ზღ დიდხანს აჩერებენ მის ერთ წერტილზედ. აგრეთვე მრავალი მიზეზების წყალობით მოხდება ზოლზე ხალხის განეზობად და ზნობითად წინ-ბიჯის წადგმა და წარმატება. მაგრამ ამ შემთხვევაში, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, ისე არაფერი არ ეხმარება ხალხის კეთილ წარმატებას, მის ზნობითად და განეზობითად ამაღლებასა და მის კეთილდღეობას როგორც ბეჭდვითი სიტყვა, — მის და სხვა დრო-გამოშვებითი სალიტერატურო გამოცემები. განათლებულ ქვეყნებში ყოველ თემს, ყოველ წოდებას და თითქმის ყოველ უწყებას აქვს თავისი ორგანო, ჟურნალ-გაზეთები, რომლის საშუალებით ერთი ასწავლის, მეორე სწავლობს, მესამე ხელმძღვანელობს, მეოთხე ბძაძეს და ასე ყველა სარგებლობს. ერთს უკავია დროში ხელში და მიღის წინ, სხვანი მიტყევიან უკან და ერთად ეომებიან უგუნურებს, სიბნელეს, უსამართლობას, უზნეობას და სხვა-და-სხვა კაცობრიობის დამამცირებელ მოვლენათა...“

სასულიერო წოდებამ პირველად არ მიაქცია ხალხის განეზობით მოძრაობას ყურადღება. წმინდანი მამანი და მოძღვარი ეკლესიისანი უფრო ეთმებოდ და ითხოვენ მოძღვრათა და სარწმუნოების მქადაგებელთაგან სიწმიდესა და კეთილ-მსახურებასა, ვიდრე ხორციელსა განათლებასა და სწავლა-მეცნიერებასა. უმაღლესი სასულიერო მთავრობაც ამ თვისებას უფრო მოითხოვდა სარწმუნოების მქადაგებელთაგან. ამისათვის სამღვდლოებისაგან მაინც(ა-და-მაინც დიდ სწავლას არ ითხოვდა. მაგრამ ამ უყურადღებობამ, ცოტა არ იყოს ცუდი ნაყოფი მოიტანა, ცუდი შედეგი მოჰყვა: ცხოვარმა თავისი მწყემსის სიტყველარ იქნო და წავიდა ისეთ მხარეს, სადეთაც დიდი ხრამი ვადასაგარდნი. ველარ იქნა თავისი მწყემსი, რომელიც ყოველთვის ცდილობდა ზღ ცდილობს თავისი სული დასდვას ცხოვართათვის...“

მადლობა დმერთსა, მალე მიაქციეს ყურადღება ამ შეცდომილების გასწორებას. დღეს სასულიერო წოდებაც თავის მხრით ცდილობს ყველა ღონის მიებას, ღირსეულად შესარულოს თავის დანიშნულება და მიზანი. ამ ღონისძიებათა შორის პირველი აღვლილი უკავია სასულიერო ჟურნალ-გაზეთებს, რომელთა რიცხვმა ამ ბოლო დროს ძველ დროსთან შედარებით ძლიერ მოიმატა. ეს ჟურნალ-გაზეთები

*) იხ. „მწყემსი“ № 9—10 1905 წ.

დიდად ეხმარებიან სარწმუნოების მკადაგებელთა და მოძღვართა თავის მოვალეობის აღსრულებაში, თავის სამწყსოს კეთილად დამწყსებაში და საზოგადოდ ყველა ქრისტიანთა აძლევენ სულიერსა საზრდოსა. ძნელად ნახათ მთელს რუსეთში, რომ ყოველ ეპარხიის სამღვდლოებას თავისი ორგანო, ყურანალი ან გაზეთი არ ჰქონდეს...

მაგრამ მხოლოდ ჩვენ, სამწუხაროდ, საქართველოს სამღვდლოება ზ ხალხი ვართ გამოსხვებული ყველა სამღვდლოებათა და ხალხთაგან, რომელთაც არ გვაქვს არც სასულიერო-სალიტერატურო გაზეთი და არც ყურნალი. ის სამღვდლოება, რომელიც ძველ დროში მალა იღვა გონებითად დანარჩენ ხალხზე და რომლის სიტყვა-ქადაგებებს დიდი გავლენა ჰქონდა ხალხზე, დღეს გაჩუმებულია და თავის სამწყსოს ზოგავით ალაგას ბევრად უკან ჩამორჩენილი გონებით და სწავლით...

რა გავლენა უნდა ექნეს ამისთანა სამღვდლოებას ხალხზე? როგორ უნდა დაარსდეს მან თავისი სამწყსო? როგორ უნდა მოეხმაროს იგი ხალხში კეთილწეობითი სწავლის გავრცელებას და როგორ უნდა შესარულოს მან მტკიცედ თავისი დიდი მოვალეობა? რამდენი ამგვარი კითხვები ტრიალებენ ჩვენს გონებაში...

ჩვენის აზრით, სასულიერო სალიტერატურო ყურნალო-გაზეთები ძლიერ დაეხმარებიან ამ შემთხვევაში სამღვდლოებას და გაუაღებლობენ მათ თავისი დიდი მოვალეობის აღსრულებას.

აწუკო დროში, რომელიც იწოდება წარმატების დროდ, ყველანი უნდა გრძნობდნენ, ღვთისაგან დაეცულ ჩვენ საქართველოში დრო და დრო სასულიეროსა ყურნალის, ანუ გაზეთის გამოცემის საჭიროებას ქართულს ენაზე. ეს აზრი და საჭიროება, გაღის აგერ ათი წელიწადი, განსვენებას არ გვაძლევდა და დღეს, მაღლობა ღმერთსა, ვეღირსეთ მის აღსრულებას. ჩვენ სრული დარწმუნებული ვართ, რომ არა მარტო ჩვენ, არამედ ჩვენთან მრავალნი ჩვენნი თანამომენნი და ქრისტიანენიცა გრძნობენ სასულიერო ქართული ყურნალის ანუ გაზეთის გამოცემის საჭიროებას და დღის სიხარულით მიეგებებიან ამისთანა გამოცემას...

აი რასა ვსწერდით ჩვენ 1883 წელში, სხვათა შორის ამავე წელში გამოვსთქვიეთ ჩვენ, რომ ჩვენის მხრით ჩვენი ორგანოს არსებობისათვის არ დავზო-

გათ არც გონებას, არც ქონებას და არც სიცოცხლეს. აუტანელი და გამოუთქმელია ის ტანჯვა-წვალება, რომელიც ჩვენ წინ გველობებოდა და გველობება დღესაც, მაგრამ ვიდრემდის სული გვედმის არ ვუღალატებთ და უარს არ ვყოფთ პირველად გამოთქმულს ჩვენგან სიტყვებს. თუ სამღვდლოება ხელს მოჰკიდებს ორგანოს, ძმურად—ერთად შეერთებული ძალით თავს იღებს ორგანოს მიზნის აღსრულებას, რასაკვირველია, ჩვენთვის სასიამოვნო იქნება და უნად ვართ დავთანხმობთ და სამღვდლოებას ჩავბაროთ ჩვენთვის უძვირფასესი ამ ქვეყანაზე გამოცემა (შეწყება) იმ იმედით, რასაკვირველია, რომ ერთის პატრონის მიგვიერ მთელი სამღვდლოება გაუხდება პატრონად—მსახურად. სტამბაც მიუკლემფელი საჭიროთ იქნება სამღვდლოებისათვის როგორც გამოცემისათვის ისე, საღმრთო და საეკლესიო წერილის წიგნების ბეჭდვისათვის. ნუ დაივიწყებთ, მამანო, რომ შეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს საღმრთო წერილის წიგნები იმეჭვებოდა ქუთაისში და საჩხერეში. დღეს ჩვენ ისე დავკინდით, რომ სტამბებიც აღარ გვაქვს და სხვას ვებფენებით, როგორც ბავშვები, წიგნების ბეჭდვას...

მთელმა კრებამ გულით მაღლობა გამოუცხადა დეკ. დ. ლამბაშიძეს იმისთვის, რომ თავისი გამოცემა დაუთმო სამღვდლოებას. ამასთან აირჩიეს კომისია კათედრის დეკ. გაბრიელ ევაგრიეშვილის თავმჯდომარეობით, მთავარ-ანგელოსთ ეკლესიის წინამძღვარი დეკ. კ. კეკელიძე, მღვ. მ. კელენჯერიძე, მღვ. სიმონ მჭედლოძე, მღვ. ს. ლეკვიეშვილი და მათი-კაშვილი, რომელთაც დაავალეს მიღება ორგანოს თავის სტამბით მკოდნე პირთა შეფასებით.

ღღემდის კომისიას არავითარი განკარგულება არ მოუხდენია. იმედი აქვს სამღვდლოებას, რომ გამოცემის საქმე კარგად წავა, ვინაიდან ეხლავე კომისიაში მონაწილეობას იღებენ საშნი პირნი, რომელნიც აკადემიის კანდიდატები არიან და თვითეულ მათგანს სალიტერატურო ასპარეზი სასიამოვნო საშრომლად უნდა მიანდეთ.

დამსწერე.

დღევანდელი საპირობანი

მინისტრთა საბჭოში გაცხარებული მუშაობაა. გაზეთების აზრით, სექტემბრამდე მოწვეულ იქნებიან ხალხის წარმომადგენელნი. ამის გამო ივნისშივე მოვილიან შესაფერ სახელმწიფო აქტს. მანამდის კი ყველა მოსამზადებელი მუშაობა საბჭოში დასრულებულ უნდა იქნეს.

ჩვენთვის ჯერ ცხადი არ არის, თუ სახელმწიფოს განახლება-გადახალისებას რა კანონები დაედება სარჩულად. ჯერ არ ვიცით, ხალხის წარმომადგენელთა კრება რა უფლებით შეიმოსება, ან სახელმწიფო საბჭოს რა ფუნქცია მიენიჭება. ეს კი ცხადია ჩვენთვის, რომ ხალხის წარმომადგენლობა იმ საფუძველზედაც რომ დამყარდეს, როგორც ეს სლავიანოვოლებს უნდოდათ, მაინც ვერ შეურიგდება ადმინისტრაციის აღვი-წახსნილობას და მის მიერ ადამიანისა და მოქალაქის უფლებათა შევიწროება-შეკეცვას.

ისიც კარგად გვესმის, რომ სანამ მწერლობა საცენზურო მუხრატუში იქნება, სანამ სინდისი და აზრი იღვენება, სანამ იდეალისადმი ტრფიალი პოლიტიკურად დანაშაულობად ირიცხება, ქვეყნის საარჩევნო საქმისათვის მომზადება ვერ შესძლებს. თუ მართლა არჩევნები სექტემბრამდე უნდა მოხდეს, ახლავე უნდა მზადება, ახლავე უნდა თადარიგი. საჭიროა, რომ შეგნებულს ელემენტებს ახლავე მიენიჭოს თავისუფალი გზა ხალხის გულისკენ... საჭიროა, ხალხს ახლავე გარკვეული ჰქონდეს საარჩევნო უფლების ძალა და აზრი, მისი ღიადი მნიშვნელობა.

ხალხმა იცის მხოლოდ, რომ მოქალაქობრივი უფლება ესაჭიროება, რომ მის გულის ნადებსა და მისწრაფებასაც თავსუფალი გზა უნდა გავხსნას, მაგრამ მისთვის გაურკვეველია, რაში უნდა მოიხმაროს ეს უფლება, როგორ გამოიყენოს იგი საქვეყნო მართვა-გამგეობისათვის, რას მიაქციოს ყურადღება, რა დააკანონოს და რა დაჰგმოს ამ გართულებულ ბიუროკრატიულ ობობას ქსელივით გახლართულ წესწყობილებაში. რა სისტემა უნდა შემოიღოს ხარჯთ-აღრიცხვისა, ხარჯების გაწერისა, როგორ მოაწესრიგოს კონტროლი, რა დამოკიდებულება და განწყობილება დაამყაროს სახელმწიფოს სხვადასხვა ერთა შორის, როგორ მოაირიგოს მათი

განსაკუთრებული მოთხოვნილება-საჭიროებანი, რა ყალიბში ჩააყენოს სასკოლო საქმე, როგორ შემოფარგლოს ეკლესიის უფლება და დანიშნულება, რა დაუდოს სარჩულად ხალხის შეიარაღებასა და ჯარში გაწვევას, როგორი განწყობილება განაწესოს სხვა-და-სხვა წოდებთა შორის, როგორს პოლიტიკის დაადგეს გარეშე საქმეებში, სამრეწველო სამეურნეო საქითებს როგორ ჩაუდგეს კვლში ჭ ათასი სხვა...

ამისათვის აუცილებელად საჭიროა, რომ შეგნებულს ელემენტებს ახლავე გზა ხსნილი ჰქონდეთ საკითხების თავისუფალის განმარტებისა, კრებებისა და სხ.; საჭიროა წიგნაკები, ფურცლები, ცოცხალი საუბარი ხალხთან, ლიტერატურაში აზრთა გაზიარება და სხ. ამისათვის კი უპირველესად საჭიროა: ცენზურის მიერ საუკუნეებით აგებული კედლები დაინგრეს, რომ მწერლობამაც შესძლოს თავისუფალი ხმა მიაწვდინოს ხალხს...

საჭიროა ძირიან-ფესვიან აღმოიფხვრეს ის ძალიან მზობა ადმინისტრაციისა, რის მაგალითიც დღესაც კი, როდესაც პეტერგოფში მეფის წინ წამდარი იყო ერობათა დეპუტაცია; პეტერბურგში მასწავლებელთა და ხელისანთა კრებები აკრძალეს და ამსწრის განთავებულად გაჰფანტეს. სანამ 18 თებერვლს ემოცემული მეფის ბრძანება ხანინს-ტროს მიმართ არ აკანონებდა ამისთანა კრებებს?!

მაგრამ ბიუროკრატია და ადმინისტრაცია ძველს ტრადიციებს ვერ ჩამოსცილებია, ძველებურს ბატონობასა და პარაზობას ვერ შეძლებია...

ღრო არის, ღრო!.. (რ. ვ.—ივ.)

უპირის თქმა თანამდებობაზე

16 ივნისს, ქვაშეთის წმ. გიორგის ეკლესიის სახლში სხდომა ჰქონდა საეკლესიო სკოლათა ქართლ-კახეთის საეპარქიო საბჭოს ტფილისის სამაზრო განყოფილებას, მღვ. ცინცაძის თავმჯდომარეობით.

სხვა მიმდინარე საქმეთა შორის, განყოფილებამ აღნიშნა სრული თავისი უუფლებლობა, რომელიც შეჰქმნეს საეპარქიო და საოლქო საბჭოებმა. უმაღ-

ლესად დამტკიცებულ წესდების ძალით, როგორც განყოფილების, ისე სკოლის გამგეს უფლება აქვთ მასწავლებლის თავისუფალ ადგილზე კანდიდატი წარადგინონ. ამ ორი წლის წინად (1903 წ.) საეპარქიო საბჭომ სკოლის გამგესა და განყოფილებას ეს უფლება ჩამოართვა და გადასცა განყოფილებასთან დაარსებულს, 3—4 კაცისაგან შემდგარს, სასკოლო კომისიას. განყოფილებამ იმ წელსვე პროტესტი გამოუცხადა საბჭოს, მაგრამ პასუხად მიიღო: მსჯელობა თქვენი საქმე არ არის, თქვენ მხოლოდ უნდა აასრულოთ, რაც მოგწეროთო». განყოფილება იმ პასუხით მოითმინა და გაიშინა იმ იმედით, რომ მასთან დაარსებულს კომისიას მაინც აღარაიქნება წართმევედა კანდიდატებისა და წარდგენის უფლებას.

მაგრამ საქმით სულ სხვა აღმოჩნდა. საბჭო განყოფილების წარდგინებას არ უტყდიდა, როგორც კი გაიგებდა, ამა და ამ სკოლაში მასწავლებლის ადგილი დაკლილათ, იმ წუთსვე თავის საკუთარ კანდიდატს ნიშნავდა და განყოფილებას მხოლოდ შემდეგ შეატყობინებდა. ასევე იქცეოდა საბჭო მასწავლებლების დათხოვნისა და გადაყვან-გაღმარების საქმეში. მარტო 1904 წლის განმავლობაში 16—18 ისეთი შემთხვევა ყოფილა, როცა საბჭოს, განყოფილებისა და ადგილობრივ მდებარის დაუკითხავად, დაუთხოვნია, გადაუყვანია და ახალი მასწავლებელი დაუნიშნავს. ასევე იქცეოდა საბჭო და საბჭოს ორგანო საეპარქიო მეთვალყურე ამ 1905 წლის განმავლობაშიაც. ერთის სიტყვით, ადგილობრივი ელემენტი (თუნდ იმავ სკოლას გამგე მღვდლის სახით) დღეს სრულიად განდევნილია თვით ისეთ დიდ-მნიშვნელოვან სახედავგოგო საქმედანიკი, როგორცაა ახალი მასწავლებლის დანიშვნა, დათხოვნა ან სხვაგან გადაყვანა. რა თქმა უნდა, ეს ანორმალური მდგომარეობა, რომელშიაც სამსახური არც ერთ შემგნებელ ადამიანს არ შეუძლიან.

ამას დიდი ხანია ჰგრძობდნენ ზემოდ აღნიშნულ განყოფილების წევრნი და, აი, გუშინწინ ხმის დიდის უმეტესობით (შეიღმა ერთის წინააღმდეგ*) გადასწყვიტეს: განყოფილებაში სამსახურს თავი დაანებონ, რაზედაც საბჭოს ოქმით მოხსენება წარუდგინონ. (ივ.)

რა ბედი მოვლის პრემსა?

მინიჭება თუ არა პრემსა თავისუფლება, შეეძლება თუ არა გამოსთქვას ყოველი თავისი აზრი, თუ ისევ ძველებურად ბიუროკრატიის ცირკულიარებს უნდა დაემორჩილოს, ბიუროკრატიის ყოველი სურვილი, ყოველი ბრძანება უნდა აასრულოს მოჩილი?

თასი სხვა-და-სხვა ცირკულიარი ხუთავს პრემსის თავისუფლებას, ამხინჯებს მწერლის აზრს, ნემას არ აძლევს იდეალები გამოსთქვას აშკარად...

საცნებურო კანონები მოძველდა, აღარ შეეფერება ახლანდელ ცხოვრებას... იძულებული ვართ, ახლა ვიყოთ გაიზრებული, როდესაც ბრძოლი გვედგება გულზე, როდესაც ყოველი პატროსანი ადამიანი და მოქალაქე ვალდებულია ხმა-მალა იყვიროს, ვინა იღან დაღდა ისეთი დრო, რომ „ქვანიც კი აღაღაღდნენ“..

იძულებული ვართ არაკები, ზღაპრები მოვიგონოთ აზრის გამოსათქმელად, შედარებით გამოცხატოთ, მის, რაც სათქმელი გვაქვს, კანონის ერთ-გულად, მისსავე მორჩილად მოვაჩვენოთ თავი, მაშინ, როდესაც ძველი წყობილება ირღვევა, როდესაც ახალი ძალები იმარჯვებენ და თავისუფლებისაკენ გზას უკაფავენ საზოგადოებას... როდესაც ეს კანონები უკვე უარყო... ცხოვრებამ...

მაშ რა ბედი მოვლის პრემსა?

არის ხშირად ისეთი ხანა, რომ სულითა და გულით ენატრება ადამიანს მომავლის გაგება, როდესაც გაურკვევლობას ვერ იტანს ვერაფერი...

ასეთი ხანაა ჩვენში, — ყოველ მხრივ შევიწროებული, ხელ-ფეხ შებორკილი, ყოველ თავისუფლებას მოკლებული ადამიანი იბრძვის მომავლისათვის, იბრძვის, რომ დამყარდეს ახალი წყობილება რუსეთში (ნ. ქ.).

ხალხი და სახელმწიფო ბიუჯეტი.

სახელმწიფო ბიუჯეტის საკითხს მალე, ძალიან მალე მთელი საზოგადოება ძალაუფლებურად ყურადღებას მიაქცევს, როდესაც ხალხი სახელმწიფო საქმეების მართვა-გამგეობას იკისრებს, როდესაც ადა-

*) ეს ერთი (რუსია) პრინციპიალურად თანახმა იყო სამსახურის თავის დანებებისა. მხოლოდ — ვერ უსცალოთ, იქნება უფლებანი დაგვიბრუნებოთ, — და თუ უარს მივიღებთ, მაშინ გავიღებთ სამსახურიდანო.

მიანი ყოველ უკანასკნელ პოლიციელის ყურ-მოკრილი მონა აღარ იქნება... მას ცოტადენი თავისუფლება მიენიჭება,—მაშინვე მისი გადასაწყვეტი შეიქმნება მთავარი საკითხი,—როგორ უნდა გადაჩვენს გაკოტრებას რუსეთი?..

პირველ შეხედვით, ეს საკითხი არაა საშინო, და, აღბაღ, იმიტომ არის, რომ ამჟამად ჯერ კიდევ ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევენ მას საზოგადოება. გაკვირვებით იხსენიებენ ხოლმე ამ ფინანსებს და არ იციან, რომ დიდი შრომა და მეცადინეობა არის საჭირო ერთხელვე აწეწილ ფინანსების მოსაწყობრებად. მოისპობა ახლანდელი უფუფლებლობა, ძარცვა-გლეჯა, ხალხის დამონება, გამათრახება და ხალხი თვითონ შეიქმნება თავისი მატონი.

აი, მაშინ გამოჩნდება, თუ რა მდგომარეობაშია რუსეთის სახელმწიფოს ფინანსები... საშინელი სურათი იქმნება. ხალხის წარმომადგენლები დინახავენ აშკარად ერთის მხრივ ქონებრივად საშინლად შევიწროვებულ ხალხს და მეორეს მხრივ კი—სახელმწიფო ვალს... რამოდენიმე მილიარდი ეს ვალი... ხუთი, რვა, ათი მილიარდი მანეთი... ყველა ხალხის გადასახადებზე, ისედაც გადატყვებულ ხალხის კისრიდან ასადები...

ახლავე ამბობენ უცხოელები რუსებზე: «ჩვენი იმედი ნულარ გექნებათო. ყველასათვის ცხადი შეიქნება, რომ აღარა ხართ სანდონიო.

ამნაირ პირობებში ყოველი ვაჭარი «კოტრდება», ძნელი ხდება ვალების გადახდა, მისი თამასუქი აღარ გადის და ამიტომ იგი იძულებული ხდება მთელი თავისი ქონება გადასდოს ვალების გადასახდელად.

რუსეთისთვის ეს ხომ პირველი არ არის! ერთხელ, მაინც ხომ თავის მანათში მხოლოდ 2 მ კაპ. გადაიხდა, მაგრამ მაშინ ვალთში მიდიოდა ყოველ წლიურად 100 მილიონი მანეთი,—ახლა კი?..

ამი რომ დასრულდება, ას მილიონის მადევირად ყოველ წლიურად ერთი მილიარდი მანათი იქნება გადასახდელი.

ეს მილიარდი უნდა გადაიხადოს ხალხმა, რომელიც ქონებრივად სულ გაკოტრებულია.

ვინ უნდა მოაწყობოს ეს საქმე? ბიუროკრატიაში, რომელიც მხოლოდ ახალ თანადგობას ჰქმნის, რამდენიმე უმატებს თავის ერთგულებს? არა! ხალხმა უნდა იცოდეს, სად მიდის მისი ფული,

რახე იხარჯება მისი ნაოფლარი, უნდა იცოდეს ახლავე, უნდა იცოდეს უთუოდ!

საჭიროა ხალხმა შეიტყოს, რომ გარდასახადის სახით შეგროვილი ფული ხშირად თვით ხალხის დამონებაზე იხარჯება.

რა საჭიროა, ნიღაბი... გამოჩნდეს ამ ნიღაბის ქვეშ ბიუროკრატის ნამდვილი სახე, საშინელი, შემადარწმუნებელი...

აი, მაშინ გაიგებს ხალხი, თუ სად არის მისი ნამდვილი მტერი... (6.) (ივ.)

მუხრან-ვახუშტის დან.

მანუქრანაშა. ტოკიოდან რეიტერის სააგენტოს დებეშით ატყობინებენ: ამჟამად იაპონიის დიდი ქალაქი ჯარებით სავსეა. ჯარს განუწყვეტლივ გზავნიან ბრძოლის ველზე (რ. ს.).

მოკვდიან ადგილი ტელეგრაფს დებეშით ატყობინებენ: მანჯურიისი დიდი წვიმები დაიწყო. გზები გაფუჭებულია, მდინარეები აღიდნენ. ამისა და მიუხედავად, იაპონელები მაინც წინ მიიწევენ, რუსებს კი მოძრაობა ძალიან უჭირთ. მიზეზი ის არის, რომ იაპონიის ჯარს მსუბუქი ქარავანი მისდევს, სალდათს კი სულ ოციოდ გირვანქა ბარგი ჰკლავს. რუსებს საშინლად მძიმე და გაუხეშავი ქარავანი აქვთ, თითო სალდათს კი 3 ფუთი ბარგი ჰკლავს.

მიწენკოს კახაკებს, რომელსაც მთელი რუსეთი იმდენს აქებდა, რომ მთელ ქვეყანას ყურები გამოუქუდა, ომის ბედი დასციენის. თუმცა კახაკებს სამ იენის დიდი მასველი რაში მოუვიდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც წინა დღეებში იაპონელებმა დღე დააყენეს, კახაკებს ბრძოლა როგორაც ქუქაში არ მოსდით.

რუსებს ძალიან შორს აქვთ მთავარი საწყობები სურსათისა და ამიტომ საკმელს ჯარს დროზე ვერ აწვდიან. ჯარი განუწყვეტლივ სინტეტში იმყოფება. ავამდეყოფა გახშირდა.

ჩავა. „ნ. ფრ. პრ.“-ს აზრით, ევროპაში აღარ სჯერათ ზავის მოახლოვება. ყველას უნდა, რომ შორეულ აღმოსავლეთში მშვიდობიანობა ჩამოვარდეს,—სწერს ვენური გაზეთი,—მაგრამ თითქმის არავის სჯერა, რომ ახლო მომავალში ეს შესაძლებელი იყოს.

ზავის იმედი არც ამერიკაში ჰქონიათ. ზებრ-ლინერ ლოკალ ანტიავიგრა-ს ვაშინგტონიდან დე-პუშით ატყობინებენ: ეხლა კი ცხადია, რომ დროე-ბით მორიგება არ მოხდება. იაპონია მხოლოდ იმ შემთხვევაში დათანხმდება დროებით მორიგებაზე, თუ რუსეთმა მოითხოვა იგი, მაგრამ არც რუსეთსა სურს ომის დროებით შეჩერება. ამერიკელები ამბო-ბენ, როგორც ეტყობა, რუსეთს გადაწყვეტილი აქვს ომი რამდენიმე წლით გააქიანუროს და იაპონია მოლალოსო, მაგრამ,—უმატებენ ამერიკელები,— რუსეთის ბიუროკრატია ცეცხლს ეთამაშება: ბიუ-როკრატიაში შინ უმკვლეად დამარცხდებიან, იაპო-ნია კი კორეასა და მანჯურის ვარა სახალისად წაართმევს, ვლადივოსტოკასც, ამურის ოლქსაც და კონტრიბუციასაც.

ბიუროკრატის მძაფრდება. *«ეურნალ»*-ს პე-ტერბურგიდან დეპუშით ატყობინებენ: ბიუროკრატია შემინებულა, ვაი თუ მართლა იაპონიის ფლოტი ბალტიის ზღვაში გაჩნდეს და წინდაწინვე ემზადება იმის დასახვედრად. მაგრამ საქმე იმაშია, რომ აღმ. კავკასიის ფლოტს ბალტიის ზღვაში რუსეთი ვერც რომ ხეირიან გემს ვერ დაახვედრებს. ეგ არის, ზღვის ნაპირა პორტებს—კონსტანსა, რველსა და ოდიშავას ამაგრებსო (რ. ს.).

ამიერიდან ალექსეევს უთქვამს *«სლოვა»*-ს თა-ნაშრომლისათვის: რუსეთის მხრით უდიდესი შეე-დომა იქნება სახალისის დათმობა. იმით რუსეთის სამუდამოდ მოესპობა წყნარ-ოკეანეში გასასვლელი გზა. მეორე მხრით, სახალისი უმდიდრესი კუნძულია, რუსეთი ძალიან შეეცდა, რომ იქ კატარგა გამართა, მოწყველობის განვითარებას კი უკრალდება არ ბი-აქციაო. ამას ფრანგული გაზეთი *«ეურნალ»*-ი შე-ნიშნავს: ყველა კარგი, მართალია, მაგრამ ცოტა... ნაკვიანებია. სად იყავით დღემდის,—ეკითხება ალექ-სეევს გაზეთი და უმატებს: ძალიან თივაზე წვევს, არც თითონ სკუმს, არც სხეას ანებებსო. თქვენ, რუსებსაც, ავრე დავემართათ. ეხლა კი მაგაზე ლი-პარაკი გვიანაა, რადგან იაპონია სახალისს არ მოითხოვს, არამედ ძალით აიღებს და ისე დაისა-კუთრებს, როგორც თქვენ, რუსებმა დაისაკუთრეთო (სახალისი უწინ იაპონელებს ეკუთვნოდა). თქვენ კმურის ოლქს გაუფრთხილდით, თორემ სახალისის საქმე წასულიაო,—აფრთხილებს რუსეთს ზემოხსე-ნებული გაზეთი (რ. ვ.).

ას:ლი ამბები და შენიშვნები.

* 17 ივნისს, რკინის გზის სახელოსნოების მუშათა ერთი ჯგუფი კავკასიის ნამესტნიკთან იყო და სთხოვა, დაეფიქრათ როგორცა, თორემ სახე-ლოსნოებში მუშაობა აღარ შეგვიძლიანო.

* საბჭოს ხმოსანმა ა. ს. ბაბუემა გუშინ ქა-ლაქის გამგეობას წარუდგინა მოხსენება ტფილისში ქალაქის მილიციის დაარსების შესახებ. ხმოსანი სწერს: ამ ბოლო დროს ტფილისში გაჩნდა ხელი-განათა დასი და პირადობის ხელუხლებლობის უზრუნ-ველსაყოფელად საჭიროა მილიციის დაარსებაო. ამ მოხსენებას საბჭო განიხილავს.

✓ 17 ივნისს, ტფილისიდან პეტერბურგს წავიდ-ნენ საქართველოს ეგზარხოსი ალექსი და ტფილისის სასულიერო სემინარიის რექტორი ნიკანდრი. ეგზარ-ხოსის თანამდებობას შეასრულებს გორის ეპისკო-პოსი ექვთიმე, ხოლო აქ. ნიკანდრმა საქმეები ჩააბარა სემინარიის ინსპექტორს დობრონაროვს, რომელიც დროებით რექტორის თანამდებობას შე-ასრულებს. როგორც *«კავ.»*-ს გუშინდელი ნომერი გადმოგვცემს, სემინარიის რექტორად უკვე დაუნი-შნაით ტფილისის სასულიერო ზასწავლებლის ზედა-მხედველი მღვ. ბუტირსკი, ხოლო სასწავლებლის ზედამხედველად მასწავლებელი ივ. გრეკოვი.

* როგორც გავიგეთ, ტფ. სასულიერო სემი-ნარიის იმ მოწიფეებს, რომელნიც მოწვეულნი იყე-ნენ სემინარიის მთავრობის მიერ სწავლის განსაგრ-ძობად, მაგრამ გამოცხადებითი არ გამოცხადდნენ, ხელმოკრედ გადავზავნეს ნოსაწვევი ქალაქებში, რომ გამოცხადდნენ, სახელმძღვან. მიიღონ და ავკისტოში შემდეგელსებში გადასასვლელი ეგზამენები დაიჭირონ. რამდენიმე მოსწავლე კიდევაც გამოცხადდა და მი-იღო სახლმძღვანელოები. ის მოსწავლეები კი, რომელ-ნიც დათხოვნილნი იყვნენ, ისევ უნუჯგუშო მდგომარ-ეობაში რჩებიან. საკვირველი ის არის ამ შემთხ-ვევაში, რომ გუშინ სამღვდლოების კრებამ გადას-წვევითა სემინარია დაიხუროსო და დღეს კი იგივე მღვდლები თხოვნას თხოვანაზე ალვევდნენ სემინარიის მთავრობას, ზეენ შეიღობა უკანვე მიიღეთო.

* *«კავ.»*-ში დაბეჭდილია ოფიციალური ცნობა იმ ფულის შესახებ, რომელიც ამ რამდენიმე წლის წინად ხელის მოწერით შეიკრიბა ოსმალეთიდან

გადმოხვეწილ სომხების სასარგებლოდ და რომელიც მთავარ-მართველის კანცელარიის ხელში იყო. სულ ამ ფულისა კანცელარიის სახელით ბანკში შეტანილი ყოფილა 28,200 მან. ამას გარდა ამ ფულის ერთი ნაწილი გუბერნატორების ხელშიაც ყოფილა. მაგრამ ამ თანხის რაოდენობა ჯერ გამოკვლეული არ არისო. ნამეტნიკის განკარგულებით ხსენებულ ფულიდან 20,000 მანეთი 16 ივნისს ერევნის გუბერნატორისთვის გაუგზავნიათ. ფული უნდა მოხმარდეს იმ დაზარალებულ სომხებს, რომელნიც ოსმალეთიდან არიან გადმოხვეწილი.

* 16 ივნისს, ნაშუადღევს ორ საათზე, დიდუბეში იქ, სადაც დოღი იმართება, ადმინისტრაციის ნებართვით და ყაზახ-რუსების და პოლიციელების დაკვირვებით მოხდა ეგრედ წოდებულ პარტიოტულ პარტიის მუშათა ყრილობა. როგორც მ. ნ. ო. გადმოგვცემს, პარტიას უნდა გადაწყვიტა; რა იღონოს თავის პარტიის წევრთა დასაცვლად და აგრეთვე სხვა კითხვების გადასაწყვეტად. სხვათა შორის, შეკრებილთ ვადასწყვიტეს, სისრულეში მოიყვანონ თავიანთი მუქარა, ე. ი. გასცენ მოწინააღმდეგე პარტიის მოთვენი. ეს გადაწყვეტილება მანინვე შოიფანეს სისრულეში (ც. ფ.).

* რუსულ გაზეთებში ახალ ამბად დაბეჭდილია, რომ პარტიოტულ პარტიის წევრებმა ძალზე სტუმებს პარტიის გზის სახელმწიფოების სამ მუშას. ამ მუშებს აბრალდებდნენ თურმე რაკისა და სერინოვის მოკვლას. როგორც გამოირკვა, საქმე ასე მოხდა: სადგურის ქუჩაზე მიდიოდა ბაქოიდან ჩამოსული კივვის გუბერნიის მცხოვრები ვლადიმერ კოლტიზინი. პარტიის წევრებს ხელი წაუვლიათ და უთქვამთ, პოლიციაში წამოგვყევითო. იგი არ დაკმაბლებულა და ტრამპის მიმავალ ფანჯარაში შევარდნილა, მაგრამ ჩამოუთრევიათ და უსცემიათ. ეს კაცი ამჟამად მიხეილის სამკურნალოში წევს. ექიმებმა უკვე მოიყვანეს იგი გრძნობაზე. კოლტიზინს თავი გატეხილი აქვს. დაჭრილია ტყვიით სამგან. იქვე სამკურნალოს მე-10 ოთახში, საქირურგო განყოფილებაში წევს ისივეც ძალზე ნაცემი მოქალაქე აბრამ მიქაძე. მიქაძემ განაცხადა მისუსტებულის ხბით: მე აგერტი ვარ საკრავე მანქანების ამხანაგობის ზინგერისა. 16 ივნისს დილით ამხანაგობის მიერ გამოგზავნილი კონტრაოლი საკანდელიძე მოვიდა ჩემის დაფორების შესამოწმებლად. სადგურის ქუჩაზედ ქაღანთაროვის

სარდაფიდან ამოვედით მე და კონტრაოლერი. ამ დროს ვილაც ხალხი მიდიოდა. ერთმა წამოიძახა: „ამ ვაგებატონსაც უნდა ვცემოთო“. მომცივიდნენ, დამავდეს მიწაზე და აი ხომ ხედავთ, რა მიყვესო. მიქაძეს რამდენჯამე თავი აქვს გატეხილი, თავიარო და ტანი დასივებულ-დაბგველი აქვს, კონტრაოლერიც ნაცემია.

* ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მთავარ სახელოსნოების მუშების უმრავლესობამ გუშინ დეკუტაცია გაუგზავნა გზის უფროსს და აცნობა, პარტიოტულ პარტიის მოქმედებამ ისეთ გაპირვებაში ჩაგვავდა, რომ მუშაობა და ცხოვრება აუტანელი გახდა ჩვენთვის. ჩვენი რა ბრალია, თუ ამ პარტიის რომელსამე წევრს ქუჩაში ვილაც კაცები ჰკლავენ, დაიჭირონ მკვლელნი და დააპატიმრონო.

ოფიციალური ცნობა ტფილისში მომხდარ ამბებისა 20 იანვარიდან 28-მდე. 20 ივნისიდან ტფილისში დაიწყო საერთო გაფიცვა, რომელშიც 28-მდე გასტანა.

23, 24 და 25 ივნისს ტფილისის სხვა-და-სხვა ნაწილში ბოროტმოქმედთაგან გადადებულ იქნა 5 ყუმბარა; ზოგი მათგანი გასკდა და რამდენიმე კაცი მოკლულ ან დაჭრილ იქნა!

23 ივნისს, საღამოს მეცხრე საათზე, უცნობ ბოროტმოქმედმა საამტილფიო მოედანზე გადაავადო ჰეტარდა, რომელიც აფეთქდა და მსუბუქად დაავადა ორი ბავშვი. ხმაურობაზე თავიანთ ბინიდან გამოვარდნენ პოლტაის პოლკის ყაზახ-რუსები, რომელთაც ვილაცამ მაშინვე ესროლა ყუმბარა; მაგრამ ყუმბარა ტალახში ჩავარდა და არ გასკდა. მეორე დღეს, საღამოს ექვს-ნახევარ საათზე, ყუმბარა გადაავადეს ესლდატკი ბაზარაზე, გრაფის ქუჩის კუთხეზე, ცარიელ სახლის მეორე საოთღულან. ყუმბარა გასკდა და მოხვდა იქვე დარაჯად მღამე ყაზახებს; ერთი მათგანი ლუგმა-ლუგმა დაგლიჯა, მეორე (ნიკ. ბელოს) მძიმედ იქნა დაჭრილი თავსა. ზურგსა და ფეხებში; ეს ყაზახი იზივე დამეს გარდაიცვალა მიხეილის საავადმყოფოში. გარდა ამისა ყუმბარის ნამტვრევებისაგან დაჭრილ იქნენ: მძიმედ — მუშა ბაბა თემრაზოვი და მსუბუქად — მგვოვენი ვასილ სალამატინი და პროკოფი მიხევევი; უკანასკნელი მეორე დღესვე გამოვიდა საავადმყოფოდან, ხოლო პირველი ისევ ვად არიან. იქვე მოკლულ

იქმნა ყუმბარისაგან ერთი ყაზახის ცხენი. გადარჩენილმა ყაზახებმა მაშინვე სროლა დაუწყეს ბოროტ-მოქმედთა, რომელნიც იმ სახლის სახურავზე ავარდნენ, რათა მახლობელ ეზოში გადამხტარიყვნენ და ისე დამალულიყვნენ; ბოროტმოქმედნი პოლიციამ დაატუსაღა.

იმავე საღამოს, რვა-ნახევარ საათზე, ყუმბარა ისროლეს თათრების მოედანზე, ვორონცოვის ქუჩის კუთხეზე, სადაც იდგნენ: მე-ნაწილის ბოქაული გლეზოვი, მისი თანაშემწე მორგავეცი, უზნის ზედა-მხედველი ჩიკვაიძე და პოლიციელი. ყუმბარისაგან დაქრილ იქმნა არა საშიშრად ბოქაული გლეზოვი (უკვე რჩება კიდევ), მისი თანაშემწე მხოლოდ დაშავდა; უზნის ზედამხედველი ჩიკვაიძე მძიმედ არის დაჭრილი ფეხში (პეტერბ. სააგენტოს ცნობა, ვითომ ჩიკვაიძე გარდაიცვალა კიდევ, ტყუილია); პოლიციელი უვნებლად გადარჩა. აქვე უცხო პირებიც დაზარალდნენ. ვაჭარს ნავთიკაცს, რომელიც კარწანისის ბაღიდან მოდიოდა ომნიბუსით, ყუმბარის სამტერევემ თეძო დაუმტვრია. იმავე საღამოს, საავადმყოფოში, ამ საბრძოლის ძვლის 25 ნატეხი ამოულდეს ქრილობიდან; მისი მორჩენა საეჭვოა. ომნიბუსის დანარჩენი პასაჟირები უვნებლად გადარჩნენ. მსუბუქად დაჭრილი იქმნა იქვე გზად მიმავალი ხარაზი მიხ. ტორაშინიცი, ხოლო მეორე — სერგო კახაძე — მძიმედ დაიჭრა მუხლის თავში. იქვე ახლოს იპოვეს ქარავასლაში დამალული ყმაწვილი პეტროსა შახბატოვი, რომელიც ყუმბარისაგან დაჭრილიყო მძიმედ; ყმაწვილი იმავე ღამეს გარდაიცვალა საავადმყოფოში.

იმავე საღამოს მესამე ყუმბარა გადაისროლეს ავღაბარში, მაგრამ არ გამსყდარა.

შაბათს, 25 ივნისს, საღამოს 6 1/2 საათზე, ავღაბარშივე, კახეთის მოედანზე, უცნობმა ბოროტ-მოქმედებმა ორჯერ ესროლა რევოლვერი მე-7 ნაწილის უზნის ზედამხედველს ილიინს; ზედამხედველი მძიმედ არის დაჭრილი ზურგში. ყაზახი დაქვია ბოროტმოქმედს და ხმლით თავი მოსჭრა. როცა ეს დანიახეს ავღაბარის მცხოვრებლებმა ყაზახებს რევოლვერები დაუშინეს სახლის სახურავებიდან; ყაზახებმა თავის მხრით თოფები დაუშინეს, გაისროლეს 23-ჯერ. ამ სროლის დროს, სხვათა შორის, მოკლულ იქმნა ღაზარევის ქუჩაზე, სახლის ბალკონზე გამოსული ახალგაზდა ქალი ო. დ. იშხანავისა,

რომელმაც ელახან დასარულა საეკიმო კურსები და სახელწიფო ვეზამენისათვის მსუბუქობა. რამდენიმე კაცი დაჭრილ იქმნა მსუბუქად, ხოლო ქ.-ბ. ჯაფარიძისა და ბ. გოგინაშვილი მძიმედ დაიჭრენ და მიხეილის საავადმყოფოში გაიჯავნენ; პირველს ტყვია მუცელში მოხვდა, მეორეს თეძოში. იმავე საღამოს ყუმბარა გაისროლეს ოღაგას ქუჩაზე, „მოსიკოსკი ნომრების“ ახლო; დაჭრილ იქმნენ: სიმონ ალახვერბეგოვი — მარჯვენა ფეხში, ბენედიქტ მილინარსკი — ფეხში, ასლან შახმუდ-ოღლი — თავში (26 ივნისს გარდაიცვალა), მევზოვე ვასილ ანტონოვი (იმავე დღეს გარდაიცვალა), პოლიციელი ივ. კოლომეიჩუკი (იმავე ღამეს გარდაიცვალა), პავლე ლებედინი — მარცხენა ხელში, ავგუსტინა ოქონოვისა — მარცხენა ფეხში, თავის ნებთი სახმედრო სამსახურში შესული ოქონოვი — მარჯვენა მხარში, პატარა ქალი ოქონოვისა — ზურგში, ნიკ. პოპოვი — ზურგში, დიმ. მიხაილოვი — ფეხსა და ზურგში და დავით გილაშვილი — მუცელსა და მხარში. გარდა ამისა ბევრი დაშავდა, მაგრამ საავადმყოფოში არ გაუჯავნიათ და თავიანთ სახლებში წავიდნენ.

26 ივნისს, პოლიციამ აღმოაჩინა ყუმბარების საკეთებელი და საწყობი ადგილი ქალაქის მე-10 ნაწილში. გარდა ამისა ამავე დღეს დაბატონებულ იქმნა ქალიშვილი, რომელსაც 3 ყუმბარა უპოვეს.

აგრეთვე ადვანსა. პრაკ. ვესტ. - ში ამ არეულობის შესახებ დაბეჭდილია: „რამდენიმე ხანი იყო, რაც ქალაქ ადსასა და მის მზრის სხვა ადგილებში მღელვარება ეტყობოდა მუშებს; ეს მღელვარება 12 ივნისს დაბოლოვდა მით, რომ სხვადასხვა ფაბრიკებმა და ქარხნებმა აიჩრჩეს თავიანთი წარმოებადგენები და ამით ყრილობა გამართეს, რათა გაეფუჭებინათ საკითხი საერთო აგვიტკის შესახებ. ამორჩეულთ რიცხვში, პოლიციის ცნობით, იყვნენ სოციალისტ-რევოლიუციონერთა პარტიის ადგილობრივ კომიტეტთა წევრები, რისთვისაც ყრილობის ყველა მონაწილენი დაჭერილ იქმნენ და ერთს დაჭერილთაგანს უპოვენეს წერილი სარევიოლიუტო მებრძოლ დრუჟინის წევრის გილგრაფიანისა, რომელშიაც ცნობა იყო, რომ განზრახვა ჰქონდათ მოკლათ ერთი ადგილობრივი ბოქაულთაგანი, რომლის გვარიც არის გამოცხადებული წერილში. მეორე დღიას, მართლაც, პოლიციის ნაწილთან დაატუსაღეს ორი კაცი, რომელთაგან

ერთმა, მათგანშია, გადასცა მეორეს ორი რევოლუციური და ქალღმერთი, საცა სიკვდილით დასჯა ჰქონდა გადაწყვეტილი ბოქაულს. შემდეგ, 14 ივნისს, ქუჩაში დაიჭირეს სოციალისტურ-რევოლუციონერი მარგულიძე და მას, გაჩხრეკისას, წაართვეს 14 რევოლუციური პატრონებით, საღამოთი-კი—ამავე დღეს, მორდკა ციკინმა, რომელიც გოროდლოვიმ დაიჭირა იმ წამს, როცა მას ბოშმა მიჰქონდა და უნდოდა გადაეგდო იგი სობოროს მოედანზე მდგომ ჯარში, დაავლო მიწაზე და მოკლულ იქნა იმ პოლიციელთან ერთად, რომელიც მის დაქერას სცილობდა.

ზემოხსენებულ პირების დაქერამ უძაყაფილება გამოიწვია მუშებში, რომელთაც 13 ივნისს ჯგუფ-ჯგუფად იწყეს დენა გენის ქარხანასთან და, როცა პოლიციის ბოქაულმა წინადადება მისცა მათ დაშლილიყვნენ, მუშებმა ქვებით იფრინეს იგი. ამავე თხოვნით მიმართა მუშებს კახაკთა სოტნის კამანდირმა, მაგრამ უკანასკნელი ცხენიდან გადამოადგეს ქვებით და დაშავეს. კახაკთა სოტნის კამანდირმა რაილენჯეროვ გააფრთხილა ხალხი, სამის სიგნალის შემდეგ, ეუბრძანებ გესროლონო; მაგრამ მუშების თავისას არ იშლიდნენ და მეორე სიგნალის შემდეგ სროლაკი გაისმა მებრძოლ სახლების სახურავებიდან. მაშინ სოტნის კამანდირის განკარგულებით, ჩამოქვეითდა თორმეტი კახაკი და თოფები დახალა ხალხს, მოჰკლა ორი და დასჭრა ერთი მუშა. დღის განმავლობაში ქალაქში დადიოდნენ მუშები ჯგუფებად და ხან დაიწყებოდა, ხან შესწყდებოდა ქალაქის სხვა და სხვა კუთხეში არეულობა, რასაც, ზოგჯერ, ფაბრიკების ძალად დაეკეტებინება, ქუჩებში ხარიხების გამართვა და ცხენის რკინის გზის ვაგონების გადაბრუნება მოჰყვებოდა: ესროდნენ აგრეთვე პოლიციელებსაც, რომელნიც იძულებული იყვნენ აწინააღმდეგებენ მათ. ამასთან დასჭრეს ხუთი გოროდლოვი. ამავე დღის საღამოს გაიკეთებული მუშები ძლიერ გააკანდიერდნენ: ქალაქ გარედ, ორ ადგილას, დაიკავეს რკინის გზის ლიანდაგი, ცეცხლი გააჭრეს ოთხ ორთქლ-მავალზე, დააკავეს ხალხის მატარებელი, გამოარქეს იქიდან ხალხი და ვაგონების ფანჯრებში მიწები ჩაღრმეს. ღამისას ხალხი დაივარდა და რკინის გზას ორი როტა სალდათი დაუყენეს მცველად. ამ ორის დღის განმავლობაში თუშკა-კი გამოიწვიეს ჯარი, მაგრამ მათ

იარაღი არ უხმარით და წესიერებას პოლიცია, კაზიკები და საშენდრო პატრულები იცავდნენ.

ქალაქის მოძრაობასთან ერთად, ამ უკანასკნელ ხანებში, აგრარული მოძრაობაც განვითარდა ადესის მაზრაში. მაგრამ ძალიანობა პიროვნებასა და მემამულეთა საკუთრებაზე არ უხმარნით აქამდე; არეულობა სოფლებში იმაში იხატება, რომ ითხოვენ ხელ ფასის მეტის-მეტად მომატებას, ეკონომიზმზე სამუშაოს მხოლოდ ადგილობრივ მუშებისათვის დარიგებას და აძევებენ მოსულ მუშებს; მაგრამ, როგორც თვით ადესაში, ისე თვით სოფლებშიაც მოძრაობას უძღვებიან გარედან მოსული პირები,

ადესაში მუშების მოძრაობაზე, რომელიც 15 ივნისს აშკარა აჯანყებად გარდაქცა და რომელსაც მოჰყვა მკვლელობა, ძარცვა-გლეჯა და ცეცხლის წაიჭება, ხელს უწყობდა შემდეგი სამუშაო, სამარცხვინო და რუსეთის ფლოტის მატინებში უმაგალითო ამბავი, რომელსაც, მართალია, პირდაპირი დამოკიდებულება არ აქვს ადესის არეულობასთან. ამა დღის ადღის ოთხ საათზე ტენდეროვის ყურედან მოვიდა ადესის რეიდში შავი ზღვის ესკადრის ჯავშნოსანი „ენიზ პატემკინტაგორისესკა“, რომელიდანაც შლიუპები ჩამოეშვეს მოკლავი მატროსის გვამი. მიცვალებული მატროსებმა ნაპირზე დასაყენეს და გულზე ქალღმერთი მიაკრეს შემდეგის ზედწარწევით: მატროსი ომელჩუკი მოჰკლა აფიცრმა ტყუილ-უბრალოდ, მხოლოდ იმისთვის, რომ მან განუცხადა, საქმელი არ ვარგაო; ჯავშნოსნის ყველა აფიცრები დახოცული არიან კამანდის მიერ და ზარბაზნებს დაუშენთ ქალაქს, თუ პორტის მთავრობამ გაჰხედა მიცვალებულის ალება ამ ადგილიდან ან და გემთან მოახლოვება-ო. იმ ადგილისაკენ, საცა მიცვალებული ესვენა, აუარებელი მუშა გამოემართა ქალაქიდან, მათ თანდათან უფრო მეტი მღელვარება ეტყობოდათ, მეტის-მეტად აფიცრატორების მიერ მიცვალებულის გვამთან წარმოთქმულ მგრძნებარე სიტყვების ზედგაულებით; ეს აფიცრატორები სიტყვებს საგანგებოდ დამზადებულ მილოზიდან ამბობდნენ. ისინი ურჩევდნენ ხალხს, რომ ვისარგებლოთ ამ შემთხვევით და მივადწიოთ რევოლუციონერების მიერ აღნიშნულ მიზანსო. როცა მკვლელობის გამოხადებულად და ჩვენების ჩამოსართმევად შლიუპები მივიდა პორტის უფროსთან ერთად ადესის საოლქო სასამართლოს პროკურორის

82

ამხანაგი, მატროსებმა მუქარითა და ლანძღვით გამოისტუმრეს იგი.

ერთ ცოცხლად დარჩენილ აფიცრისა და ღამით გემიდან წყალში გადამხტარ ტ ნაპირზე სურვით გამოსულ მატროსის ჩვენებით, „ენიზ პოტემკინ“-ზე, საერთოდ, შემდეგი ამბავი მოხდარა.

ჯავშნოსანი გამოსულა სევასტოპოლიდან 12 ივნისს. მას კამანდირათ პირველ რანგის კაპიტანი გოლიკოვი ჰყოლია; გემი წამოსულა ტენდეროვის ყურესაკენ, რათა იგი სროლაში ვარჯიშობა გაემართათ მასთან, მყოფ ნაღმოსან, 267-ისთან ერთად, რომელსაც ლეიტენანტი კლოდტ ფონ-იურგენსბურგი უფროსობა. სამშაბათს, 14 ივნისს, გემის კამანდამ უარი განაცხადა ბორშინის ქაზანზე, რადგანაც ადგისიდან მოტანილი ხორცი მათის აზრით, არ ყოფილა კარგი. კამანდის განკარგულებით კამანდა შექარეს ერთად და უფროსმა აფიცრმა, მეორე რანგის კაპიტანმა გილიაროვსკიმ, უბრძანა, წინ წამდგარეყენენ ის მატროსებში, რომელნიც უარს არ ამბობდნენ საქმელზე, ე. ი. მოაწილეობას არ იღებდნენ პროტესტში, რომელიც ასე უცქებდა იყო განცხადებულს; როცა წინ წამოდგა უმეტესობა კამანდისა, აფიცრმა უკმაყოფილოთა სახელისა და გვირის ჩაწერა იწყა. ამ წუთით ისარგებლა უმცირესობამ, ხელი დაავლეს თოფებს და ტენა დაუწყეს პატრონებით, რომელნიც მათვე ჰქონდათ. აფიცრმა უბრძანა ყარაულებს, ესროლეთ მეამბოხეთო, მაგრამ მის ბრძანებას ყურიც არ ათხოვეს; მაშინ ამ აფიცრმა ხელიდან გამოსტაცა ექვე ახლოს მდგომ ყარაულს თოფი, ორჯელ თუ სამჯერ ესროლა ერთ მატროსს და სასიკვდილოდ დასჭრა იგი. ამის შემდეგ აჯანყებულთ თოფები დაახლეს აფიცრებს, გამოიხანეს რა ისინი ცალ-ცალკე თვითვეული გემის სხვა და სხვა უკუხეში. ამნაირად მოჰკლეს სხვათა შორის, ჯავშნოსანის კამანდირიც, ზაგირთი აფიცრის ზღვაში გადახტა, მაგრამ აქაც სიკვდილმა მოუსწრო მათ, ვინაიდან წყალშიაც ესროლდნენ, როგორც ნაყურებლები ამბობენ.

კამანდამ დახოცა ჯავშნოსანის კამანდირის გარდა, უფროსი აფიცრი გილიაროვსკი, ლეიტენანტები ნელპოკოევი, ტუნი, მიჩმანი გრიგორიევი მეოთხე, პრაპორშჩიკი ლიფენკოვი, ექიმ სმირნოვი და ოცდაათამდე კამანდის მოსახსახურე, დანარჩენებს, მათ რიცხვში კამანდის ნაღმოსნისას, რომელ-

საც პატარა ზარბაზნები ესროლეს ჯავშნოსანიდან, სიკვდილით დაემუქრეს მეამბოხენი ურჩობისთვის და ცოცხალი აფიცრები დაატუსაღეს. ჯავშნოსანზე დააარსეს კომიტეტი 20 მატროსისაგან, რომელმაც გემის უფროსობა იკისრა და დაადგინა ადგისაში გამომგზავრება, რომლის რეისს მოადგნენ კიდევ საღამოს 14 ივნისს; 15 ივნისის დღითი კი ნაპირისაკენ გამოისტუმრა მატროსის გემი.

16 ივნისს ადგისი რეიდში შევიდა პორტის გემი „ვეხა“, რომელმაც პატემკინის სიგნალის თანახმად, ლუზა გადააგდო ჯავშნოსანთან ახლო. „ვეხ“-ის კამანდირმა არაფერი არ იცოდა აჯანყების შესახებ და ის გაემართა «პატემკინ»-ისაკენ, რათა რაპორტი მიეცა მის კამანდირისათვის, როგორც უფროსისთვის რეიდზე. „ვეხ“-ის კამანდირს იარაღი აჰყარეს, როგორც რომ ავიდა აგი ჯავშნოსანზე და, სხვა აფიცრებთან ერთად, ძალით გადაიყვანეს ნაპირზე. ადგისაში «პატემკინ»-მა დაიჭირა ორი გემი ნახშირით, რომელნიც ეკრძო პირების საკუთრებას შეადგენდნენ და რომელნიც დაუტყირთეს მის სამსახურსა პორტშიამ. ამავე დღეს აჯანყებულთ აიძულეს პორტში და კვრთა გემებზე მომუშავენნი თავი მიენებებინათ მუშაობისათვის. ჩქარა შესწყდა პორტში ნორმალური მოქმედება და იგი მეამბოხეთა ხელში გადავიდა.

სამხედრო გემზე მოხდარმა აჯანყებამ კარგი ნიადაგი მოუშობა რევოლუციონერებს მიზნის მიზნის მისაღწევად მასსავე მოქმედებისთვის და მათ მოხერხებულათ ისარგებლეს ამ სამუშაოაო შემთხვევით, რათა გაეცრელებინათ არეულმა მთელს ქალაქში. აგიტატორები მგრძნებდნენ სიტყვების წარმოთქმის გარდა, მიდიოდნენ შლიუპებით ჯავშნოსანთან და არწუმუნებდნენ მეამბოხეთ, რომ ადგისი გარნიზონის ყველა ჯარებმა აიყარეს იარაღი და შვიის ზღვის ესკაროსი ყველა გემებმა მზარი დაუპირეს «პატემკინ»-სათ. დამსწრე აფიცრის სიტყვებით, ნამეტნავად მოქმედება საადმირალს შენობაში სჯა-ბასის დროს ორი მოსწყადე ახალ-გაზღა.

ანარქისტების მერე პორტის მუშების წაქეზებამა და კამანდის აჯანყებამ ჩქარა ნაყოფიც გამოიღო. თუმცა-ღა ამ დროს უკვე ადგისის სამხედრო ოლქის ჯარების კამანდირს ჰქონდა გადაცემული ქალაქის უფროსობა, მაგრამ მოზღვავებულ და ამობოქრებულ ხალხის შეკავება ყოველად შეუძლებელი

შეიქნა, ვინაიდან, ჯარებს რომ ვაფსოვოდათ, მაშინვე ჯავშნოსანი ზარბაზნებს დაუშენდა მათ. პორტი ხელში დაიარა ბრძოის, რომელიც დადგინდა და განუჩინებლად დაუწყო ყველაფერს ძარცვას: არ დაინდგეს არც პაკვალები, არც კერძო საწყობები, არც პორტის შენობები და გემები, ზღვაში ისრაღდნენ საქონელს, ამტვრევდნენ ბოკებს და სუამდნენ ღვიწხოს. დაბინდებისას ცეცხლის წაქცევა იწყეს: დიწვეა თითქმის მთელი ტერიტორია პორტისა, რადგანაც დაჯანყებულთ არ შეუშვეს ცეცხლის მქრობენლები. თანახმად აღვილობრივ მთავრობის მოხსენებისა, ცეცხლისაგან განადგურებულია რკინის ორი პაკ-გაუზი ვადამცემ-გადამოცემი სადგური ზღვაოსნობისა და ვაქრობის რუსის საზოგადოებისა, საავგენტო და პაკ-გაუზი დუნაის ზღვაოსნობისა, შპალებისა და ფიცრების საწყობი, ელექტრონის სადგური, სადგური აღესაპორტი, პორტის კაპიტანის სამმართველო პაკ-გაუზები რუსისა და რუსეთის საზოგადოებისა და კოშკინისა, გემების კანტორის განყოფილება, სანახშირე საწყობის ნაწილი და ყველა შენობები სავარჯიშო ნავთსადგურისა. ამას გარდა დაიწყო ოცი ვაგონი, ორი გემი რუსეთის საზოგადოებისა, ერთი რუსისა და მკერძო. რკინის გზის პაკ-გაუზებში ფანჯრები ჩალეწილია და გაძარცვულია ყველა ნივთები. საწყობებისა და პაკ-გაუზების ქონება დაიტაცეს და ქალაქში წაიღეს. ცეცხლში დაიწვა, თანახმად მოხსენებისა, ბევრი მემბოხე და მქარცველი. ამჟამად დროს აგიტატორები სცდილობდნენ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, ხალხის იარაღი ჯარებისა და პოლიციის წინააღმდეგ მიექცათ. ღამის განმავლობაში მემბოხეთ რვეოლეურების სროლით რამდენჯერმე მიიწიეს ჯარებისაყენ, მარამ ყოველთვის იძულებული შეიქმნენ უკან დაეხიათ, რადგანაც ჯარი თოფებს ახლიდა. ყუმბარით დაიჭრა მ სალდათი, მოკვდა ერთი; ჯერ არ იცნა, რამდენია მემბოხე მოკლული და დაჭრილი; რამდენიმე ასს კაცს აღებატება. დაწვრილებით ცნობებს გამოაქვეყნებენ.

* * 27 ივნისს იაზონის საფლომ გამაოქვეყნა შემდეგი დეკლარაცია, ტრავიოდან მიღებული: «25 ივნისს, დილით, იაზონის ჯარმა დაიჭირა კორსაკოვისკის პოსტი სახალინზე. ძლიერი წინააღმდეგობა არავის არ გაუწევია. რუსებმა დასწვეს პოსტი და კოლცო»

ვის კონცხისკენ წაიღიდნენ. იაზონელმა ხელთ ჩაიგდეს ზარბაზნები და სამომარი მასალა.»

* * ჩვენმა მკითხველებმა უკვე იციან, რომ ამას წინად ბლად. შოშიაშვილმა, მღვდლების კრების დადგენილების ძალით, უარი განაცხადა ბლადიჩინის თანამდებობის ასრულებაზე. ექსარხოსის განკარგულებით, ეს თანამდებობა დავადა კუციის სამისიონერო ეკლესიის მღვდელს გოროდცევს.

* * წარსულ კვირაში, მცირე ხნის ავადმყოფობის შემდეგ, ტფილისის მიხ. საავადმყოფოში გარდაიცვალა ევტეხი მამინაშვილი, კავკასიაში მართლმადიდებლობის აღმადგენელ საზოგადოების სკოლათა ინსპექტორად ნაყოფი.

* * როგორც «რუსეთის საავგენტოს» ცნობებიდან სჩანს. ტფილისისა და ქუთაისის გუბერნიებში სავაგომო დაწესებულებანი შემოღებულ იქნება შემოდგომაზე. (ცნ. ფურ.)

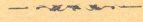
* * «ივრია»-ში ვკითხულობთ: უწმიდესი სინოდი სთხოვს საქართველოს ექსარხოსს, აცნობოს, რომელ მონასტრებს შეუძლიან დახმარება აღმოუჩინოს ამ ომში მოკლულ ოფიცერთა და ჯარისკაცთა ქვრივ-ობლებს.

* * ქალაქის სამღვდლოების ბლ. მღვ. სოლომონ შოშიაშვილმა ექსარხოსს აცნობა, რადგან სამღვდლოების შეურაცყოფის მიზეზები უკვე საჭიოდ გამოირკვა, ბლადიჩინობის თანამდებობის შესრულებას უკვე შეუძეძო.

* * საყმაწვილო ტურნალ «ნაკადულის» რედაქტორად, ქნ ზურაბიშვილის ნაცოდ, დამტკიცებულ იქნა ქნი მ. ჭდემურასი.

* * გერმალ ლინფეიხის დეკლარაცია: «24 ივნისს იაზონელებმა დაიჭირეს კორსაკოვის პოსტი სახალინზე. 25 ივნისს, დილის 8 საათზე, ლოსოსის ბუტხაში შევიდა ორი ნაღმიანი გემი და სროლა დაუწყო სოლოვიოვის პოზიციებს. კორსაკოვისკის რაზმი სოლოვიევის პოციციებიდან ჩრთილოეთისკენ წავიდა. იაზონელთა ცხენოსანმა ჯარმა დაიჭირა სოლოვიევა.»

* * ტფილისის ვაჟთა მეორე გიმნაზიის ინსპექტორი ბ-ნი გამყრელიძე ქუთაისის რეალურ სსსწველებლის დირექტორად ინიშნება.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობაში საინტელექტუალური და კეთილ- ზნობიერების საფუძვლებზე.

მეხსიერება უფლისა ჩვენი
იესო ქრისტისი. *)

ავტორი ქრისტე იოანესიანი.

იროდი ანტიპასი, რომელმაც იქამდის დიდი მასწავლებელი და სასწავლო-მოქმედი მხოლოდ გაგონილი ხმებით იცოდა, მაცხოვრის მის გუშო მისვლით შექმნა მიეცა პირადად ენაბა იგი და ესაუბრნა მასთან. ამიტომ ეს, გარემოცული უბრალო ცნობის-მოყვარებით, არ ეგებოდა რა თვით აქმეს, ჰკითხავდა მას „სიტყვებია მრავალია“ (აქედგე-და მრავალ კითხვებს) (ლუკ. 23, 9). მხარბეული არ გვამცნებს სახელდობრ რაზე ეკითხებოდა იროდი იესო ქრისტეს; მაგრამ უნდა ვიფიქროთ, რომ ამის ცნობის-მოყვარება მიქცეული იყო უმეტესად მაცხოვრის სასწავლებლებზე. შეიძლება ისიც ვიფიქროთ, რომ იმან განაცხადა თავისი სურვილი ეჩვენებოდა მაცხოვრის მისთვის რაიმე სასწავლო. მაგრამ უფალმა ერთი სიტყვა კი არ უპასუხა მას. ასე გასინჯეთ, სახეც კი არ უჩვენა, რომ მას მხოლოდ მისთვის ცნობის-მოყვარების დაემაყოფილება. მაცხოვრის დღობილა საშინლად განაიხსნა იროდი და ამიტომ იმან „შურაცხეო და განჰკიცხა იგი“. დასასრულ ყოველგვარ განკიცხვისა და შურაცხუფისა კი მეფემ ბრძანა შეემოსათ იესო ბრწყინვალე, სადღესასწაულო სამოსელით და, ვინაიღგან თვითონ ვერ გაბედა სიკვდილით დასჯის დაიდგნა, გაგზავნა ისევ პილატესთან. (ლუკ. 24, 11).

ავტორი ქრისტესი შიდად-გამა და საკვდილით სასჯელად მაცხოვრის, როცა ის პილატესთან მიიყვანეს, ჩამოართვის მეექვსე და უკანასკნელი ჩვენება. ღრმა

მღელვარებით შეუდგა პილატემ ამ ჩვენების ჩამორთმევას. შინაგანი ხმა ეუბნებოდა მას ტანჯულის უბრალოებას (უდანაშაურობას), შიდალი წარმოდგენა კი უხატავდა ხალხის ამოცხებას იმ შემთხვევაში, უკეთეს სურვილს არ დაუქმყოფილებდა მას (ხალხს). ამისთანა სულიერ ბრძოლის დროს პილატემ. რომელიც ჯერ კიდევ არ ჰქარავდა იმდენ შეგრძნებას სიციცხლე უდანაშაურო ტანჯულისათვის, გადაწყვიტა ესარგებლნა იმ უფლებით, რომელიც მას ჰქონდა მინიჭებული და რომლითაც ნება ჰქონდა განეთავისუფლებია პასექის დღესასწაულზე ერთი ვინმე ტყვეთაგანი, რომელსაც გადაწყვეტილი ჰქონდა სიკვდილით დასჯა. მაგრამ იმ კითხვაზე, თუ ვინ განათავისუფლავს?—პილატემ მრისხანებით და გულის წყრობით მოისმინა ხალხის სურვილი ბარაბას განათავისუფლებისა.

—რა უკვე გნებავს ყოფად, რომელსა ესე იტყვი შეფედ ურიათა? (რა გინდათ რომ უყუთ მას, რომელსაც თქვენ უწოდებთ ურიათა მეფედ) (მარკ. 15, 12—13).

—ჯვარს-აქცი, ჯვარს-აქცი ეგე.—მოესმა პილატეს პასუხი.

—რაი ბოროტი უქმნიეს ამას? დაჟინებით ეკითხებოდა პილატემ; „არა რა ბრალი სიკვდილისა ვპოვე ამისა თანა. ვაწავლო ეგე და განუტევო“. (ლუკა 23, 21—22).

მაგრამ ჰყრი ისევ მოიცვა საშინელი ხმებმა: „სიკვდილით მაგას და მოვიტყვე ჩვენ ბარაბა. ჯვარს-აქცი, ჯვარს-აქცი ეგე“. ახლა კი გადაწყვიტა პილატემ დამორჩილებოდა ხალხის მღელვარებას: განათავისუფლა ბარაბა, იესო კი მისცა შოლტით საცემათ. ეს სასჯელი ისეთი საშინელი რამ იყო, რომ მის უბრალო აღწერის დროსაც კი გული უღონდებდა ღუთრის ადამიანს. საბრალი ტანჯულის აშოშვლიდენ დედამოძილები და ბოძებ ხელებით მიკრულს უწყებდენ შოლტით ცემას. შოლტი ზედებოდა ტანზე, ხან კი განგებ და ბარბაროსულ სიმხეცით სცემდენ პირის-სახეზე და თვლებშიაც. ამისთანა გულის შემზარავ ტანჯვის დროს საბრალი მხხვერავლი ჰქარავდა გრანობას და შირად სულსაც უტყვებდა. როცა მაცხოვრის ასეთი სასჯელი მიაციენეს უფლო მებდრებმა დაუწყეს მას დაცინვა. დაადეს თავზე, მუცის გვირგვინის მსგავსად, ეკლის გვირგვინი, მაგრად შეკოკვილ ხელებში კერათხის

*) ის. „მეფესა“ № 9—10, 1905 წ.

მაგიერ, მისცეს ლერწმის ჯობი, გასისხლიანებულ ტანზე ჩააცვს ძოწუფული, თაყვანს-ცემდენ მას და დაცინებთ ეუბნებოდენ: „გიაზაროდენ, მეუფე ური-ათაო!“

მღვდელმთავრები და ხალხი კი, მიუხედავთ პილატეს გამოცხადებისა, რომ შოლტის-ცემით უნდა ვთავაზებულიყო იესო ქრისტეს სასჯელი, განაგრძობდენ სასამართლოსთან დღომას, იმ ცხადი განზრახვით, რომ მოეთხოვათ მისი სიკვდილით დასჯა. მაგრამ პილატე ჯერ კიდევ არ ჰკარავდა იმედს; მას სურდა, ის იმელოვნებდა და ყოველგვარ ღონეს ხმარობდა ესნა იესო სიკვდილისაგან (იოან. 19, 4-5). იმას უნდოდა ესკია საშინელი შოლტი-ცემა არა ჯვარ-კმის წინა ტანჯვით, არამედ სასჯელად, რომელითაც, იმედი ჰქონდა, დაეყოფილდებოდენ გაბოროტებული მღვდელმთავრები და ბრბო ერისა. ის ფიქრობდა, რომ წამებული სახე წვალებულ იესოს, მცირედაც არის, გამოათხოვდებდა მათ გონებას და გამოაღვიძებდა მათში ტანჯულისადმი სიბრალულის გრძობას. მაგრამ ამოთ, მისი იმედები არ გამართლდენ: მოახლოვდა თუ არა ტანჯული, დასისხლიანებული, თავზე ეკლის გვირგვინით მაცხოვარი, ხალხმა კიდევ მეტის ხით იწყო ყვირილი: „ჯვარს-აცე, ჯვარს-აცე მეტ“.

—მიიჯანთ ეგე თქვენ და ჯვარს-აკით, მიუჯო მათ განრისხებულმა პილატემ, რამეთუ მე მაგისა თანა ბრალსა არა რასა ვპაოებ (იოან. 19, 6).

—ჩვენ მსჯული გვაქვს და სჯულისა ჩვენისაებრ თანა-აჲს სიკვდილი (უნდა მოკვდეს), რამეთუ თავი თვისი ძედ ღმრთისად ჰყო. (იოან. 19, 7). —მოესმა პასუხად პილატეს, ამისთანა ბრალდებამ პილატე კიდევ მეტად შეაშფოთა და დააღონა. თუ ის ამდენხანს შიშობდა არ დაესაჯა უღანაშაურო, მართალი აღამიანი, —ესლა ამ შიშის დაერთო კიდევ მეორეც —არ დაესაჯა ძე ღმრთისა, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევათი ღმერთი —მამამისი, ვინც კი უნდა იყოს ვე, უსათაუოდ სასტიკად დასჯის მას, ამიტომ ვაიგონა თუ არა სიტყვა «ძე ღმრთისა», პილატე, სრულიად შეშინებული და შეშვრთალი, საქატიოდ შებრუნდა სასამართლოს დარბაზში და ხელით ანიშნა იესოც იქ შეეყვანათ.

—ვინ ხარ შენ? იყო პირველი კითხვა. არა მაცხოვრის დაბადების აღვიღს შეეცებოდა ეს კითხვა, რადგან პილატეს უკვე გაგვხუცი ჰქონდა, რომ მის წინაშე მდგომი ტყვე გალილეული იყო, არამედ—

მას, თუ ვისი ჩამომავლობის იყო იგი. მაგრამ იესომ, შენიშნავს წმ. იოანე „სიტყვა არა მიუჯო მას“.

—მე არასა მეტყვი?, უთხრა მრისხანებით პილატემ; ანუ არა უწყია ხელმწიფებამ მაქვს ჯვარკმად შენდა, და ხელმწიფებამ მაქვს განტეგებად შენდა? (იოან. 19, 10).

—არა გაქვს ხელმწიფება არცა ერთი, უკეთუ-მეცა არა მოცემულიყო შენდა ზეგარდმო; ამისათვის მომცემელსა ჩემსა შენდა უღიდესი ცოლდა აქვს, მშვიდათ მიუჯო იესო ქრისტემ. პილატეს, თუმცა არ ამბობდა, მაგრამ კარგათ კი ესმოდა, თუ ზნეობრივით რა ვატილებით მალდა იღვა იმაზე ხელმწიფეული და საშინლად ტანჯული, ეს ხალხის ბოროტების მსხვერპლი; კარგად ესმოდა ისიც, თუ როგორ სრულ ქვეშაობებს შეიცავდენ მისი სიტყვები. ამიტომ თუ-კი რამ იყო კიდევ მის წარმართი, ამხარტავან და უღმობელ სულში გასრყუნელი, გამოაღვიძა მაცხოვრის ამ სიტყვებმა. იესომ გავნიკცხა ის ცოდვისათვის, ხოლო პილატეს არამც-თუ არ ეწყინა ეს, არამედ კიდევ მეტი მოკრძალებმა იგრძნო ამ საყვირელ პტიმისადმი, რომლის უკანასკნელი სისუსტე მას მიანდა უფრო მალლად და დიდებულად, ვინემ ვასიმე სხვისი უფუღიდესი ძალა და ძლიერება. ამის შემდეგ, შენიშნავს წმ. მახარებელი იოანე, პილატე კიდევ უფრო მეცადინებდა ესნა იესო. მაგრამ ამჯვარი მისი უღანაშაურო ტანჯულისადმი მიდრეკილვამ მხოლოდ აძლიერებდა ურათა სიბოროტეს, და ამიტომ ესენი პირვანდელი მრისხანებით გაიძაბოდენ: „ჯვარს-აცე, ჯვარს-აცე... უკეთუ ეგე განუტეგო, არა ხარ მოკვარე ვეისრისა...“ თავისი უმადლესი მმართველის, რომის ევისრისა გავონებზე პილატე შექცოთა. ეს ახლა კი მათ არის აღასრულოს სინდერიონის მოთხოვნილება, მაგრამ სინდისი კი მაინც სულ იმას ჩასხახის, რომ ტანჯული და წამებული დამნაშავე არ არისო; და აი ამ სინდისის დასამზვიდებლათ პილატემ მოითხოვა წყალი, დაიბანა ერის წინაშე ხელი და მწივე გრძობით გამოუცხადა ყველა იქ მდგომთ: „უბრალო ვარ მე სახსლისაგან მაგისა; თქვენ იხილეთა (მთ. 27, 24). ამის პასუხი ყველა იმ პასუხებზე, რომელთაც ჩვენ ისტორია ვაღმოგვეცემს, იყო უფრო ვასაკვირვალად და სახსიზარად.

—სისხლი მაგისი ჩვენზედა და შეილთა ჩვენთა ზედა (მთ. 27, 25). მაშინ პილატემ „მისცა იგი მათ, რათა ჯვარს-აცვან“ (იოან. 19, 16).

(შემდეგა აქვსა)

მღ. ბ. კანაჩკა.